

БӨЛІМ: ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ

Қаныш Сәтбаев: Ғылымға арналған өмір және өшпес мұра

ЖАРИЯЛАНДЫ
12.11.2024СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/169739/

№48 Ә.Қоңыратбаев атындағы мектеп-лицейінің 10 «А» сынып оқушысы Абдулхамитова Сабина Нүрдәулетқызы

Жетекшісі: қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі Қожамбердиева Күлімхан Бәкіртайқызы

Қазақтың көрнекті ғалымы, академик Қаныш Имантайұлы Сәтбаевтың туғанына 125 жыл толуына орай оның қазақ ғылымына, әсіресе геология мен минералдық ресурстарды зерттеуге қосқан баға жетпес үлесін еске алып, ерекше мақтанышпен атап өтеміз. Қаныш Сәтбаев Қазақстандағы тұңғыш ғылыми-зерттеу институтын құрып, минералды ресурстарды зерттеу саласында теңдессіз жаңалықтар ашқан ұлы ғалым ретінде тарихта мәңгі қалды. Оның бастамасымен Қазақстан жерінде ірі кен орындары анықталып, еліміздің экономикасына серпін берді. Бұл мақалада Сәтбаевтың өмір жолы, ғылымдағы жетістіктері, әрі оның жас ұрпаққа берген өшпес мұрасы туралы сөз болады.

Қаныш Имантайұлы Сәтбаев — қазақ геологы, қоғам қайраткері, академик, Қазақстан ғылым академиясының тұңғыш президенті. Оның еңбектері Қазақстанның жер қойнауындағы байлықтарын зерттеп, пайдалы қазбаларды ашуға және елдің минералды-шикізат қорын арттыруға үлкен үлес қосты. Сәтбаевтың зерттеу бағыттары мен ғылыми жаңалықтары Қазақстанның экономикасы мен ғылымы үшін маңызы зор.

Сәтбаев 1899 жылы қазіргі Павлодар облысының Баянауыл ауданында дүниеге келді. Оқуын Томск технологиялық институтында тәмамдап, инженер-геолог мамандығын алды. Ол қазақ даласының минералдық байлығын зерттеуді өзінің басты мақсаты етіп қойды. Сәтбаевтың алғашқы зерттеулері Жезқазған өңіріндегі кен орындарын ашуға арналған, онда ол мыс және басқа да металлдарды іздестіріп, аймақтың өндірістік әлеуетін анықтады.

Сәтбаев Жезқазған аймағында жүргізілген зерттеу жұмыстарын басқарып, ол жерден ірі мыс кен орындарын ашты. Жезқазғанды зерттеу оның ең алғашқы әрі ең үлкен жетістіктерінің бірі болды. Сәтбаевтың жетекшілігімен сол өңірде мыс кендерінің үлкен

қорлары табылды. Ол Қазақстанның тау-кен өндірісін дамытуға зор үлес қосты, бұл аймақтың экономикалық дамуына серпін берді. Сәтбаевтың еңбегінің арқасында Жезқазған Қазақстанның басты мыс өндіретін аймақтарының бірі болып қалыптасты.

Сәтбаев пайдалы қазбалар геологиясын зерттеу саласында да көптеген жаңалықтар енгізді. Ол Қазақстан жеріндегі көптеген пайдалы қазбалардың қорларын анықтаумен ғана шектелмей, олардың генетикалық табиғатын, қалыптасу механизмдерін зерттеді. Оның жұмыстарында геология ғылымының жаңа әдістері қолданылып, минералды-шикізаттық қорларды жүйелеуге үлкен үлес қосты. Сәтбаев минералогия, геохимия салаларында да айтарлықтай жаңалықтар жасады.

1946 жылы Қазақстан ғылым академиясы құрылып, Қаныш Сәтбаев оның тұңғыш президенті болды. Академияның құрылуы Қазақстан ғылымының дамуына жаңа серпін беріп, ғылыми зерттеулерді жүйелі түрде жүргізуге мүмкіндік берді. Сәтбаевтың жетекшілігімен геология, тау-кен ісі, металлургия, химия және ауыл шаруашылығы салалары бойынша зерттеулер жүргізілді. Қазақстан ғылым академиясының дамуы Қаныш Сәтбаевтың бастамашылдығы мен көшбасшылығының арқасында мүмкін болды.

Сәтбаевтың еңбектері тек Қазақстанда ғана емес, бүкіл әлемде бағаланған. Ол өзінің ғылыми ізденістері мен жетістіктері арқылы әлемдік геология саласында өз орнын тапты. Оның зерттеулері мен жаңалықтары бүгінгі таңда да маңызды және қазақстандық ғалымдар мен зерттеушілер үшін құнды дереккөз болып табылады.

Қаныш Сәтбаев Қазақстанның геология ғылымы мен өндірісін дамытуға баға жетпес үлес қосқан. Оның жетекшілігімен ашылған пайдалы қазбалар кен орындары мен ғылымға енгізген жаңалықтары қазақ даласының байлығын әлемге танытты. Сәтбаевтың еңбектері мен ғылыми ізденістері Қазақстанның экономикасы мен ғылымының дамуына зор ықпал етті және оның есімі мәңгілікке қазақ халқының тарихи мұрасында сақталады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. М. Сәрсеке «Қаныш Сәтбаев» роман-эссесі
2. Тарихи тұлғалар. Танымдық — көпшілік басылым. Мектеп жасындағы оқушылар мен көпшілікке арналған. Құрастырушы: Тоғысбаев Б. Сужикова А. – Алматы. “Алматыкітап баспасы”.